

Rekenkamerbrief Doe-mee onderzoek 2024: Energiebesparings- en informatieplicht

Aan: Gemeenteraad Woensdrecht

Van: Rekenkamer Woensdrecht

Datum: 20 maart 2025

Bij wijze van inleiding

‘Wat je bespaart, hoef je ook niet op te wekken’

Rijksoverheid

De minister weet niet hoeveel energie wordt bespaard door de wettelijke plicht tot energiebesparing, ook niet hoeveel bedrijven voldoen aan de plicht en hoeveel controles plaatsvinden.

De Nederlandse gemeenten en provincies

De volksvertegenwoordigingen van gemeenten en provincies krijgen weinig zicht op de bereikte energiebesparing. Zij vragen daar ook bijna niet om.

Gemeente Woensdrecht

Gemeente Woensdrecht draagt planning, toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht als basistaak op- aan de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB). De gemeente onderneemt geen verdere actie om te sturen op het toezicht en de handhaving door de OMWB. De OMWB stuurt de gemeente drie keer per jaar een beknopt overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden en de behaalde resultaten.

Vanuit de gemeenteraad zijn de afgelopen jaren geen specifieke vragen of opmerkingen gekomen over de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht door de OMWB. Ook niet over de bereikte resultaten.

Geachte leden van de Raad,

Energie hebben we nodig. Tegelijkertijd belast grootschalige productie van energie het milieu. Ondertussen komen er steeds meer aanpalende knelpunten in beeld. Denk onder meer aan vertraging woningbouw, netcongestie, politieke onrust, hoge kosten van energie en de energietransitie. Gemeente Woensdrecht heeft hierin een wettelijk taak. De rekenkamer Woensdrecht besloot om mee te doen aan het landelijke Doe-mee onderzoek. Energie is onderwerp van breed en actueel maatschappelijk debat, ook binnen de gemeente Woensdrecht. Hierbij is ook hier sprake van een door het rijk aan de gemeente opgedragen taak waarbij de feitelijke uitvoering elders ligt. De invloed van het gemeentebestuur en de gemeenteraad op de uitvoering is moeilijk zichtbaar.

In deze brief van de rekenkamer Woensdrecht komen eerst de relevante taken van het rijk, de provincie en de omgevingsdienst in beeld. Aansluitend komen de twee onderzoeken van de Algemene Rekenkamer en de decentrale rekenkamers naar de regelgeving, inspanning

en resultaten bij deze brede taakuitvoering in beeld. Aansluitend staat het vergrootglas op inspanning en resultaten van Woensdrecht en de omgevingsdienst. De brief sluit af met aanbevelingen en de bestuurlijke reactie.

Degene die snel wil lezen heeft aan deze rekenkamerbrief genoeg. Degene die dieper wil kijken vindt achterliggende informatie in de bijlagen of nog verder met het volgen van de links naar de uitgebreide onderzoeksrapporten en factsheet.

Taken energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing

Energiebesparingsplicht voor bedrijven en instellingen? Die geldt al sinds 1993 en houdt in dat bedrijven en instellingen die jaarlijks meer dan 50.000 kWh stroom of 25.000 m³ aardgas gebruiken *verplicht* zijn energiebesparende maatregelen te nemen die binnen vijf jaar terugverdiend kunnen worden. Vanaf 2019 geldt ook een informatieplicht voor deze bedrijven en instellingen en sinds 1 juli 2023 geldt voor bedrijven met een zeer hoog energiegebruik een vierjaarlijkse onderzoeksplicht. Vanaf dan wordt de onderzoeksplicht toegevoegd aan de besparingsplicht en de informatieplicht van energiegebruikers. Het rijk stelde deze plichten in bij wet. Gemeenten en provincies moeten controleren of bedrijven deze plichten nakomen. Vaak gaven de gemeenten en provincies de omgevingsdiensten opdracht om deze controles uit te voeren. Per 1 juli 2023 zijn de gemeenten verplicht deze opdracht aan de omgevingsdienst te geven.

Twee onderzoeken op weg naar zicht op inspanningen en resultaten

De inspanningen en de resultaten van zowel het rijk, de provincies, de gemeenten en de omgevingsdiensten waren voorheen veelal niet scherp in beeld. Nader onderzoek vond plaats. De Algemene Rekenkamer voerde afgelopen jaar een onderzoek uit bij de rijksoverheid. Tegelijkertijd voerde de Vereniging van Rekenkamers het grootschalige Doe-mee-onderzoek-2024 onder 109 gemeenten en provincies uit. Rekenkamer Woensdrecht nam deel.

Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer richtte zich op de totstandkoming, bekostiging en uitvoering van het rijksbeleid. Het Doe-mee onderzoek richtte zich op het concrete toezicht op en handhaving van de plichten bij bedrijven en instellingen. De samenhang en samenwerking tussen het Doe-mee-onderzoek en het onderzoek van de Algemene Rekenkamer versterken beider werking.

Landelijk beeld I: bevindingen Algemene Rekenkamer: hoge ambities, onbekend resultaat.

Hoewel landelijk al vaak werd gesteld dat de plicht niet werkte, is dat nu voor het eerst structureel in kaart gebracht. De minister weet op landelijk niveau niet hoeveel energie wordt bespaard door de plicht, hoeveel bedrijven voldoen aan de plicht en hoeveel controles en onderzoeken plaatsvinden. Deels is dat het gevolg van het gedecentraliseerde systeem waarbinnen de energiebesparingsplicht wordt gehandhaafd. Deels komt het ook omdat de minister geen acties heeft ondernomen om zicht te krijgen op zaken als kosten, controles en naleving. Veel van de ingrepen van de minister en haar voorgangers om de energiebesparingsplicht te verbeteren werden niet onderbouwd en de resultaten werden niet onderzocht.

Landelijk beeld II: bevindingen Doe-mee 2024: instrumentarium in beeld, uitvoering en resultaat beperkt

De complexe regelgeving vereist specialistische toezichthouders bij omgevingsdiensten.

Landelijke, provinciale en gemeentelijke middelen hebben afgelopen jaren intensivering van de controle en handhaving op de energiebesparingsplicht mogelijk gemaakt. Door het tijdelijke karakter van de intensiveringen is er een gebrek aan continuïteit bij de omgevingsdiensten, dit uit zich bijvoorbeeld in het niet in kunnen zetten van vast personeel¹. Er is bij gemeenten, provincies en omgevingsdiensten gebrekkig zicht op bedrijven en instellingen die moeten voldoen aan de energiebesparingsplicht en de plicht hier inlichtingen over te geven. Ook is er gebrekkig zicht op zowel het energiebesparingspotentieel als de gerealiseerde energiebesparing².

Het effect van de energiebesparingsplicht samen met de informatieplicht energiebesparing is tot op heden beperkt. De volksvertegenwoordigingen van gemeenten en provincies krijgen weinig zicht op de bereikte energiebesparing. Zij vragen daar ook bijna niet om.

Meer nadruk op energiebesparing zou echter wel een bijdrage kunnen leveren aan het verminderen van energie- en netcongestieproblemen. *Volksvertegenwoordigers kunnen aandringen op meer inzicht in de feitelijke besparing.* Hiermee kunnen zij enerzijds meer sturing geven aan de besparing en anderzijds meer controle inzetten op de daadwerkelijke besparing bij bedrijven.

De Woensdrechtse situatie: gemeente Woensdrecht en de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

Gemeente Woensdrecht mandateert de opdracht tot toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht, de informatieplicht energiebesparing en de onderzoeksplicht energiebesparing aan de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB). De opdracht is als basistaak in het generieke jaarlijkse werkprogramma en de begroting opgenomen. De gemeente Woensdrecht stuurt niet specifiek op het toezicht en de handhaving door de OMWB.

De OMWB stuurt de gemeente drie keer per jaar een beknopt overzicht van de voortgang en kosten van uitgevoerde werkzaamheden en jaarlijks een grove indicatie van energiebesparing en CO₂-reductie die met de werkzaamheden gerealiseerd is. Deze overzichten worden tot nu toe nog niet verstrekt aan de gemeenteraad van Woensdrecht. Vanuit de gemeenteraad zijn de afgelopen jaren geen specifieke vragen of opmerkingen gekomen over de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht door de OMWB. Ook niet over de bereikte resultaten, zoals reductie CO₂ en vermindering verbruik van gas en elektriciteit.

De OMWB heeft de energiebesparingsplicht als apart taakveld ondergebracht binnen het stelsel van Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH). De OMWB heeft gedeeltelijk zicht op het aantal bedrijven dat valt onder de energiebesparings- informatie- en onderzoeksplicht. Informatie ontbreekt in sommige gevallen omdat de OMWB niet alle bedrijven in de regio kent; deels omdat deze vanuit milieuoogpunt niet relevant zijn en ook omdat de OMWB nog niet van alle bedrijven het energieverbruik kent zodat ze kan beoordelen of deze bedrijven onder de plichten vallen. De OMWB heeft acties ondernomen om (volledig) inzicht te krijgen door energiegebruik gericht op te vragen en te registreren bij milieucontroles.

¹ Dit is het landelijke beeld. De OMWB geeft aan dat deze intensiveringen voor West-Brabant wel structureel uitgevoerd worden.

² Ook hier verschilt in de ogen van de ONWB de situatie in Midden- en West-Brabant. In de ogen van de ONWB zijn de plichten effectief. Dit blijkt o.a. uit de indicatieve besparingsresultaten waarover de ONWB aan de gemeenten rapporteert. Feit is wel dat er nog geen landelijke methodiek is om de besparingsresultaten op een uniforme wijze te meten, vast te leggen en richting het rijk te communiceren

De OMWB handhaaft op de uitvoering van de plichten door specifieke energiecontroles uit te voeren en bedrijven aan te schrijven die niet tijdig aan de informatieplicht of onderzoeksplicht voldoen. Het aantal bedrijven dat per jaar wordt gecontroleerd wordt bepaald op basis van het budget dat de aangesloten gemeenten beschikbaar stellen. Aanvullend wordt een aantal extra controles uitgevoerd met budget dat tijdelijk rechtstreeks vanuit het rijk naar de omgevingsdiensten vloeit (SPUK-THE). Naar schatting heeft de OMWB vanaf 2025 nog enkele jaren nodig om alle instanties binnen de aangesloten gemeenten te controleren.

De Rekenkamer Woensdrecht nam deel aan het landelijke Doe-mee onderzoek. Dit onderzoek werd in hoofdlijnen uitgevoerd door het landelijke onderzoeksbureau Ecorys. Ecorys haalde informatie op bij de gemeente Woensdrecht en bij de OMWB. Deze opbrengst bracht Ecorys onder in een factsheet. Op het eind van het onderzoek bleek deze informatie in de factsheet incompleet. Mede met inzet van de rekenkamer Woensdrecht vond correctie plaats. In de ogen van de rekenkamer zijn, *binnen dit onderzoek*, de opdracht aan de OMWB, de uitgevoerde taken en de resultaten wel enigszins, maar nog niet volledig genoeg in beeld gekomen. Het bleek moeilijk om in de beperkte opzet van het Doe-mee onderzoek de volledige informatie boven tafel te krijgen. Desgewenst kan de rekenkamer aanvullend onderzoek doen om de opgave aan, en taakuitvoering door, de OMWB nader in beeld te brengen en een scherper inzicht in de behaalde resultaten te presenteren.

Aanbevelingen aan het college en de raad van Woensdrecht

Aanbevelingen aan het college

1. De OMWB stuurt de gemeente drie keer per jaar een beknopt overzicht van de voortgang en kosten van uitgevoerde werkzaamheden en jaarlijks een grove indicatie van energiebesparing en CO₂-reductie die met de werkzaamheden gerealiseerd is. Verstrek deze overzichten aan de gemeenteraad, desgewenst met een nadere toelichting.
2. Ontwikkel vanuit het college een visie op de mogelijkheid en wenselijkheid om de OMWB nog meer actief en resultaatgericht te laten werken aan toezicht op en handhaving van de energiebesparingsplicht met bijbehorende informatieplicht en onderzoeksplicht. Presenteer deze visie aan de gemeenteraad.

De OMWB heeft met de gemeenten in Midden- en West-Brabant afgesproken dat de programmering en uitvoering bij alle gemeenten op uniforme wijze plaatsvindt. Binnen dit kader vindt de OMWB incidenteel maatwerk per gemeente niet efficiënt en daarom ongewenst. Een specifieke aanvullende opdracht, met verhoging van budget, in overleg vindt de OMWB zeker bespreekbaar. Gegeven deze opstelling van de OMWB kan de gemeente Woensdrecht er *desgewenst* voor kiezen om samen met alle deelnemende gemeenten een meer proactieve opdracht aan de OMWB óf zelf een aanvullende opdracht te verstrekken.

Aanbeveling aan de raad

3. Neem kennis van de visie van het college op de mogelijkheid en wenselijkheid om de OMWB nog meer actief en resultaatgericht te laten werken aan toezicht op en handhaving van de energiebesparingsplicht met bijbehorende informatieplicht en onderzoeksplicht. Stel, mede op basis van deze visie, de kaders voor de uitvoeringsopdracht aan de OMWB vast en waarborg de controle hierop. Denk bijvoorbeeld aan meer actief sturen op energiebesparing, meer en sneller uitvoeren van controles en verstrekken van cruciale informatie over voortgang en resultaten.

Rekenkamer gemeente Woensdrecht

Huijbergseweg 3
4631 GC HOOGERHEIDE

Uw kenmerk Uw mail d.d. 10 februari 2025
Zaaknummer Z24.02164 / 2025.03125
Onderwerp Rekenkamerbrief Doe-Mee onderzoek 2024 energiebesparings- en informatieplicht
Datum 18 maart 2025
Bijlagen -

Geachte leden van de Rekenkamer

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Woensdrecht heeft met belangstelling kennisgenomen van uw rekenkamerbrief over het Doe-mee onderzoek uit 2024 naar de energiebesparingsplicht en informatieplicht.

Het college dankt u voor de zorgvuldige en uitgebreide beoordeling van de huidige stand van zaken in onze gemeente qua invulling van en rapporteren over deze wettelijke plicht.

Zoals u in uw inleiding in de rekenkamerbrief al aangeeft hebben we als gemeente de basistaak van planning, toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht opgedragen aan de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB). Het opdragen van deze taak aan een omgevingsdienst is overigens een wettelijke verplichting. Concrete invulling hiervan vindt plaats aan de hand van het in 2024 door de colleges vastgestelde 'Gemeenschappelijk uitvoeringskader 2024-2027'. Aan het opstellen van dit uitvoeringskader hebben we als gemeente een actieve bijdrage geleverd, zowel ambtelijk als bestuurlijk en mede geprioriteerd.

Aan de hand van dit gemeenschappelijk uitvoeringskader geeft de OMWB invulling aan eerdergenoemde taken. De aanpak is meerledig en bestaat uit een veelheid van onderdelen. Dit vraagt om specialistische kennis en voldoende tijd om ervaring op te doen qua monitoring en informatievoorziening. Jaarlijks plannen wij in ons werkprogramma de inzet van de OMWB op het onderdeel energiebesparing. Deze planning komt in onderling overleg tot stand waarbij in het algemeen de uitgangspunten uit het gemeenschappelijk uitvoeringskader leidend zijn.

Postadres
Postbus 24
4632 AA Hoogerheide
Gemeente
Huijbergseweg 3
4631 GC Hoogerheide

Telefoon 14 01 64
Fax 0164 61 61 31
www.woensdrecht.nl
gemeentegwoensdrecht.nl

Bankrekening
Rekening: BNGHNL2G
IBAN: NL438NGH0289009664
t.n.v. gemeente Woensdrecht
K.v.K.-nummer
20164797
BTW-nummer
NL8053.29-456.B.02

Over de uitvoering van deze taak stuurt de OMWB ons drie keer per jaar een overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden en de behaalde resultaten. Daarnaast hebben we ambtelijk realtime inzicht in de door de OMWB uitgevoerde werkzaamheden en maandelijks vindt accountoverleg plaats waarin op basis van deze informatie de planning en voortgang (op alle door de OMWB voor onze gemeente uitgevoerde werkzaamheden) wordt gemonitord.

Als gemeente monitoren we de voortgang van de energiebesparingsplicht hetgeen voor ons tot op heden geen aanleiding is geweest tot nadere vervolgactie noch tot een nadere behoefte tot (meer) sturing op het toezicht en de handhaving door de OMWB. Uitwerking vindt immers plaats vanuit het gemeenschappelijke uitvoeringskader waarbij een zekere mate van prioritering van werkzaamheden toegepast wordt.

In uw aanbevelingen aan ons als college stelt u dat de gemeenteraad meer betrokken dient te worden door de informatie die we periodiek van de OMWB ontvangen, voorzien van een toelichting, te delen.

We zullen deze aanbeveling beoordelen met als primair doel om die management informatie te verkrijgen die relevant is voor het bereiken van de ook door ons gewenste energiebesparing. Management informatie die overigens in eerste instantie bedoeld is voor ons als college.

Of en zo ja hoe we de gemeenteraad vervolgens verder informeren is een eventuele tweede stap. Een stap die we, gezien de enorme opgave van deze wettelijke plicht van bedrijven en instellingen en de rol die we als gemeente daarin kunnen vervullen, pas zullen zetten als we daarmee aan de gemeenteraad inzichtelijke informatie kunnen verstrekken over behaalde resultaten en het vervolgproces. Informatie delen is geen doel op zich.

In het verlengde hiervan zullen we uw 2e aanbeveling tot het ontwikkelen van een visie op de mogelijkheid en wenselijkheid om de OMWB nog meer actief en resultaatgericht te laten werken aan toezicht op en handhaving van de energiebesparingsplicht met bijbehorende informatieplicht en onderzoeksplicht fasegewijs oppakken en koppelen aan de voortgang van de uitvoering van het gemeenschappelijke uitvoeringskader 2024-2028. Ook zullen we hierbij de begin dit jaar door de raad vastgestelde Duurzaamheidsvisie gemeente Woensdrecht betrekken. Een kosten-baten afweging en de beschikbaarheid van personeel bij de OMWB zullen hierbij een belangrijke rol vervullen. Deze afweging bepaalt het vervolgproces. Wij hebben vertrouwen in deze aanpak en zien dan ook voor alsnog geen reden voor aanvullend onderzoek. Wij danken u voor uw aanbod.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders,

Ing P.A.C. Bogers
Gemeentesecretaris

drs. J.J.C. Adriaansen
burgemeester

Bijlagen

Bijlage 1: Waarom de samenhangende onderzoeken en wat is de hoofdvraag?

Een groot maatschappelijk belang

De grootschalige productie van energie belast het milieu. Besparing van energie zorgt voor minder uitstoot van broeikasgassen. En ja, het is essentieel om fossiele brandstoffen te vervangen met duurzame alternatieven, maar energie besparen helpt zeker mee om de uitstoot te verlagen.

Allereerst is energiebesparing belangrijk voor het milieu. Er zijn echter meer belangen. Door netcongestie kunnen nieuwe huizen en bedrijven soms niet aangesloten worden op het stroomnet. Daarnaast is er nogal eens politieke onrust over de plaats waar windmolens of zonneparken kunnen komen. Ook zijn er hoge kosten gemoeid met het verzwaren van het stroomnet en de transitie naar gas-loos. Dit maakt het besparen van energie een uiterst belangrijk onderwerp binnen de energietransitie. Alle energievraag die weggenomen kan worden door besparing, ontlast het net, spaart het milieu en leidt tot minder beslag op de ruimte voor windmolens en zonneparken. Zo komt er meer ruimte op het stroomnet voor andere gebruikers of groei bij bedrijven en instellingen, is er minder nieuwe opwek nodig en wordt het stroomnet ontlast.

De samenhangende onderzoeken

In 2024 voerde de Algemene Rekenkamer op dit onderwerp een nationaal onderzoek uit. Dit onderzoek betrof de totstandkoming, bekostiging en uitvoering van het beleid op Rijksniveau.

Ook in 2024 voerden, op initiatief van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers, 109 decentrale rekenkamers een zogenaamd Doe-mee-onderzoek uit. Er deden 97 gemeentelijke en 12 provinciale rekenkamers mee. Het onderzoek richtte zich op het toezicht op en de handhaving van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing bij bedrijven en instellingen. De rekenkamer Woensdrecht nam deel aan dit onderzoek.

Door de samenwerking tussen het Doe-mee-onderzoek en het onderzoek van de Algemene Rekenkamer zijn beide onderzoeken versterkt. Zo ontving de Algemene Rekenkamer van ons decentrale informatie die zijzelf niet kan verkrijgen. De decentrale rekenkamers ontvingen zicht op de landelijk stand van zaken.

Het rapport van de Algemene Rekenkamer bracht in beeld hoe toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht vormgegeven is en waar nog kansen of weeffouten zitten. Het Doe-mee rapport van de 109 rekenkamers geeft inzicht in hoe gemeenten, provincies en omgevingsdiensten omgaan met de beide plichten en hoe meer energiebesparing kan worden bewerkstelligd.

De hoofdvraag

De hoofdvraag van de samenhangende onderzoeken is: 'Welke inspanningen plegen rijk, provincies en gemeenten, bij het toezicht en de handhaving van de energiebesparingsplicht, de informatieplicht energiebesparing en de onderzoeksplicht energiebesparing en wat zijn daarvan de resultaten?'

Bijlage 2: Om welke plichten gaat het en wat is ieders rol?

De energiebesparingsplicht en de informatieplicht en de onderzoeksplicht energiebesparing

De *energiebesparingsplicht*: bedrijven en instellingen die jaarlijks meer dan 50.000 kWh stroom of 25.000 m³ aardgas gebruiken, zijn verplicht energiebesparende maatregelen te nemen. Het gaat hierbij specifiek om investeringen die zij binnen vijf jaar kunnen terugverdienen.

De *informatieplicht energiebesparing*: bedrijven en instellingen zijn verplicht eens in de 4 jaar actief informatie te verstrekken aan het rijk (RVO) over de energiebesparende maatregelen die zij hebben genomen. Omgevingsdiensten kunnen deze informatie downloaden en gebruiken bij de uitvoering van het energietoezicht.

De vierjaarlijkse *onderzoeksplicht energiebesparing* geldt sinds 1 juli 2023 voor bedrijven met een zeer hoog energiegebruik.

De plicht om energie te besparen is sinds 1993 van kracht. Deze is destijds vastgelegd in de Wet milieubeheer en stelt de gemeente aan als bevoegd gezag bij controle en handhaving. Het rijk heeft vanzelfsprekend de rol van wetgever.

Voor de meeste bedrijven en instellingen is de gemeente het bevoegd gezag specifiek voor de energiebesparingsplicht en informatieplicht. De provincies zijn het bevoegd gezag voor locaties met een milieubelastende activiteit uit afdeling 3.3 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Dit zijn 'complexe bedrijven', zoals energiecentrales, die een omgevingsvergunning nodig hebben voor hun milieubelastende activiteiten.

Per 1 juli 2023 is de energiebesparingsplicht, de informatieplicht en de onderzoeksplicht toegevoegd aan het basistaken-pakket van de omgevingsdiensten. Het is dus per 1 juli 2023 de omgevingsdienst die het toezicht en de handhaving uitvoert in opdracht van gemeenten en provincies.

RVO is verantwoordelijk voor het digitale loket (e-loket) waarmee aan de rapportage verplichtingen kan worden voldaan. Daarnaast zorgt zij voor het rubriceren van informatie en het beschikbaar maken van de informatie voor het bevoegd gezag en in het verlengde daarvan de omgevingsdiensten.

Bijlage 3: Wat zijn de bevindingen en conclusies uit de onderzoeken?

Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer

Op 21 november 2024 publiceerde de Algemene Rekenkamer het rapport "Energiebesparingsplicht, 2008-2023; Hoge ambities, onbekend resultaat"³.

- Het rijk had drie doelen. Hier treft u de resultaten die blijken uit het onderzoek van de Algemene Rekenkamer.

³ Link naar het verslag:

<https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2024/11/21/energiebesparingsplicht-2008-2023>

1. Energieakkoord: circa 30 PJ energiebesparing in 2020: resultaat besparing is onbekend, behalen doelen is niet gemeten, ook onwaarschijnlijk. Ook zijn er Klimaatdoelen (2030) -> geschatte opbrengst 2030 is onzeker.
 2. 100% bedrijven leeft plicht na: circa 15% van de bedrijven en instellingen voldoen naar eigen zeggen volledig aan de besparingsplicht; circa 45% van de bedrijven en instellingen voldoet aan de informatieplicht. Bedrijven 1) vinden de plichten complex, 2) hebben gebrek aan kennis en 3) krijgen overlappende regelgeving (label C-plicht, EEDaudit). De plicht is 'one-size-fits-none'.
 3. Elk bedrijf elke 4 jaar controleren: uitvoering is onbekend, hoogst waarschijnlijk niet gehaald. De minister weet niet wat volledige controle kost. De inschatting van de Algemene Rekenkamer is tot € 54 miljoen. De minister gaf in 2023 daadwerkelijk €18 miljoen uit.
- Opeenvolgende ministers en kabinetten wilden elke 4 jaar 100% van de bedrijven en instellingen die onder de energiebesparingsplicht vallen, laten controleren. Volgens een vorig kabinet zijn hierover afspraken gemaakt.
 - De minister weet niet hoeveel controles plaatsvinden die zijn bekostigd door provincies en gemeenten. De cijfers uit het Doe-mee-onderzoek 2024 + cijfers van de minister over door haar bekostigde controles wijzen uit dat de ambitie niet is gehaald.
 - De minister van Klimaat weet niet hoeveel een complete controle van de hele doelgroep kost én zij weet niet hoeveel provincies en gemeenten uitgeven aan de controles. De Algemene Rekenkamer schat in dat € 20-54 miljoen per jaar nodig is voor een volledige controle. De minister maakte echter maar € 5,5-18,5 miljoen per jaar vrij.
 - Bij dit alles vraagt de Algemene Rekenkamer aandacht voor de doelmatigheid van het toezicht. Een complete 4-jaarlijkse controle van de hele doelgroep kost veel geld. Maar de opbrengst van de energiebesparingsplicht bij de circa 90.000 bedrijven die ook al voor 2023 onder de plicht vielen, levert waarschijnlijk minder op dan volledige controle.

De Algemene Rekenkamer beveelt de minister van Klimaat en Groene Groei ook aan om de scenario's te ontwikkelen voor een verbeterde energiebesparingsplicht en daaruit een keuze te maken. Ook wordt aanbevolen om afspraken te maken met de staatssecretaris van IenW, provincies en gemeenten over een gewenst en realistisch toezicht ⁴.

Doe-mee onderzoek⁵

Met de controle en handhaving van de energiebesparingsplicht hebben gemeenteraad en provinciale staten een knop in handen om mee te sturen: zij kunnen de omgevingsdienst daartoe in staat stellen.

Het overgrote deel van de gemeenten en provincies:

- formuleerde actief een opdracht aan de omgevingsdienst; de omgevingsdienst voldoet hieraan
- stuurt op de taken bij de omgevingsdienst
- is minder tevreden over kwaliteit rapportages van de omgevingsdiensten
- organiseert zelf, los van de omgevingsdienst, geen toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht.

Amper meer dan een kwart van de *gemeenten* (27%) geeft aan dat er wel eens vragen of opmerkingen vanuit de gemeenteraad zijn geweest. Vragen gingen bijvoorbeeld over de

⁴ De 28 omgevingsdiensten werken samen in de ODNL. De ODNL publiceerde een reactie op het rapport van de Algemene Rekenkamer. Link naar de reactie: <https://www.omgevingsdienst.nl/niet-gecategoriseerd/omgevingsdiensten-houdentoezicht-op-energiebesparing/>.

⁵ Link naar het verslag: <https://www.rekenkamers.nl/wp-content/uploads/2024/12/20241121-DoeMee-def.pdf>

werkwijze, de voortgang van de uitvoering van de werkzaamheden (aantal controles, naleefgedrag) en de bereikte resultaten. De meeste van de vragen over de bereikte resultaten gingen over de gerealiseerde CO₂ reductie, over de hoeveelheid controles en naleefgedrag en het type uitgevoerde maatregelen.

Zeven van de twaalf *provincies* geven aan dat er wel eens vragen/opmerkingen zijn geweest van Provinciale Staten over de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht. Deze vragen gingen met name over de samenwerking tussen de bevoegde gezagen en de omgevingsdienst in de regio. Ook werd gevraagd naar de voortgang en implementatie van de energiebesparings- en informatieplicht, naar energiebesparingsmogelijkheden van bedrijven en de efficiëntie van de werkzaamheden van omgevingsdiensten en naar de invulling, controle op en voortgang van de verplichtingen bij de gemeenten binnen de provincie.

De *omgevingsdiensten* hebben over het algemeen redelijk zicht op bedrijven en instellingen en gebruiken hiervoor diverse bronnen. Zij hebben geen inzicht in energie-verbruik-gegevens bij de te controleren bedrijven⁶. Zij voeren controles soms gericht uit, soms als onderdeel van algemene controles. Het aantal controles op de energiebesparingsplicht is afhankelijk van (aanvullende) decentrale en landelijke middelen. De prioritering van controles is veelal op basis van de rubricering van bedrijven door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. Tussen 2019 en 2023 was er een intensivering van controles en daarmee ook een stijging van het aantal geconstateerde overtredingen.

Het huidige tempo van controles van alle bedrijven is elke 2 à 5 jaar (36%), 5 à 10 jaar (44%). Het merendeel van de omgevingsdiensten geeft aan “geen zicht te hebben op het energiebesparingspotentieel van bedrijven”. Dit is hoeveel bedrijven zouden kunnen besparen als zij aan de energiebesparingsplicht zouden voldoen. Daarmee kunnen de omgevingsdiensten dit inzicht ook niet aan volksvertegenwoordigingen en dagelijkse besturen bieden.

Bijlage 4: Het vergrootglas op de gemeente Woensdrecht en de Omgevingsdienst Midden- en West Brabant

Onderzoeksbureau Ecorys voerde het Doe-mee onderzoek uit. Zij verstrekten voor Woensdrecht een factsheet⁷. De gemeenten Woensdrecht draagt toezicht en handhaving op aan Omgevingsdienst Midden- en West Brabant (OMWB). De factsheet is gebaseerd op de informatie die de gemeente Woensdrecht en de omgevingsdienst verstrekten aan Ecorys. De rekenkamer publiceert deze factsheet gekoppeld aan deze rekenkamerbrief. Hieronder treft u een weergave voor de Woensdrechtse situatie aan, gebaseerd op de factsheet en aanvullende informatie vanuit de OMWB.

Algemeen

- De opdracht tot toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht aan de OMWB is als *basistaak* in de begroting opgenomen. De opdracht en het budget zijn onderdeel van het totale werkprogramma dat de deelnemende gemeenten jaarlijks aan de OMWB wordt opgedragen. Het toezicht op de energielabel C-verplichting voor kantoren is geen basistaak en is door de gemeenten als verzoektaak aan de OMWB opgedragen.
- De opdracht aan de OMWB komt jaarlijks in overleg met de deelnemende gemeenten tot stand en is onder meer gebaseerd op het aantal bedrijven in de gemeenten en de intensiteit waarmee de gemeenten deze basistaak wil laten uitvoeren.

⁶ De OMWB kent overigens van een belangrijk deel van de te controleren bedrijven wel het energieverbruik.

⁷ Voor de factsheet zie bijlage 1.

- De gemeente Woensdrecht onderneemt geen actie om specifiek te sturen op de taak van de omgevingsdienst m.b.t. toezicht en handhaving van de energiebesparings-, informatie- en onderzoeksplicht.
- De gemeente Woensdrecht geeft zelf geen aanvullende invulling aan toezicht en handhaving van de energiebesparings-, informatie- en onderzoeksplicht energiebesparing.

Informatievoorziening

- De OMWB stuurt de gemeente drie keer per jaar een beknopt overzicht van de voortgang en kosten van uitgevoerde werkzaamheden en jaarlijks een grove indicatie van energiebesparing en CO₂-reductie die met de werkzaamheden gerealiseerd is. Binnen de gemeente Woensdrecht worden deze overzichten niet verstrekt aan de gemeenteraad. Tevens ontvangt de gemeente een afschrift van de controlerapporten van alle uitgevoerde energiecontroles. Ten slotte heeft de gemeente toegang tot een online omgeving waarin de werkzaamheden en de budgetuitputting gevolgd kunnen worden.
- Vanuit de gemeenteraad zijn de afgelopen jaren geen specifieke vragen of opmerkingen gekomen over de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht door de OMWB. Ook niet over de bereikte resultaten, zoals reductie CO₂ en vermindering verbruik van gas en elektriciteit.

Toezicht door de omgevingsdienst OMWB

- De OMWB heeft de energiebesparingsplicht als apart taakveld ondergebracht binnen het VTH-stelsel (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving).
- De OMWB heeft gedeeltelijk zicht op het aantal bedrijven dat valt onder de energiebesparings- en informatieplicht. Deze informatie downloadt zij van het e-loket van RVO.nl en combineert de OMWB met bedrijven waarvan bekend is dat ze aan de plichten moeten voldoen. Informatie ontbreekt in sommige gevallen omdat de OMWB niet alle bedrijven in de regio kent wanneer deze vanuit milieuoogpunt niet relevant zijn en de OMWB niet van alle bedrijven het energieverbruik kent zodat ze kan beoordelen of deze bedrijven onder de plichten vallen. De OMWB heeft acties ondernomen om (volledig) inzicht te krijgen door energiegebruik gericht op te vragen en te registreren bij milieucontroles.
- De OMWB handhaaft op de uitvoering van de plichten door specifieke energiecontroles uit te voeren aan de hand van de erkende maatregelenlijst.
- Het aantal bedrijven dat per jaar wordt gecontroleerd wordt bepaald op basis van het budget dat de deelnemende gemeenten beschikbaar stellen voor energietoezicht en -handhaving en het tijdelijk beschikbare rijksbudget uit de regeling SPUK-THE.
- Naar schatting had de OMWB vanaf de start van de werkzaamheden in 2019 nog meer dan 10 jaar nodig om alle bedrijven en instellingen binnen de gemeente te controleren; vanaf 2024 nog enkele jaren.
- De OMWB stelt prioriteit in de te controleren bedrijven op basis van een eigen risicoanalyse die specifiek gericht is op de energiebesparingsplicht en op basis van de rubricering die RVO toevoegt aan de informatieplicht rapportages. Er vindt jaarlijks een selectie plaats op basis van een inschatting van het besparingspotentieel.

Factsheet DoeMee Onderzoek 2024 Energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing

Het DoeMee Onderzoek 2024 richt zich op de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing. Deze factsheet is opgesteld voor de gemeente Woensdrecht op basis van de ingevulde vragenlijst door de gemeente en Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant. De dikgedrukte blauwe tekst geeft het antwoord op de enquête en eventuele toevoegingen/wijzigingen vanuit de schriftelijke validatie weer. Er is gevraagd om aanvullende informatie aan te leveren over de opdrachtformulering, afgesproken doelstellingen, resultaten en energiebesparende maatregelen die zijn getroffen. Een documentenanalyse is indien er documenten zijn aangeleverd opgenomen aan het eind van de factsheet. De factsheet is gevalideerd door de Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (hierna: OMWB), waarna ook de gemeente Woensdrecht de factsheet heeft gevalideerd.

Gemeente Woensdrecht

Algemene informatie

De rollen en taken van gemeenten, provincies en omgevingsdienst met betrekking tot het toezicht op de energiebesparings- en informatieplicht zijn op dit moment **helder**.

De opdracht tot toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht aan de OMWB is als basistaak in de begroting opgenomen. **De opdracht en het budget zijn onderdeel van het totale werkprogramma dat jaarlijks aan de OMWB wordt opgedragen.** Er is **een** opdracht geformuleerd voor de OMWB over de invulling van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht. De opdracht wordt in de praktijk **uitgevoerd**.

De opdracht aan de OMWB komt jaarlijks in overleg met de gemeente tot stand en is onder meer gebaseerd op het aantal bedrijven in de gemeente en de intensiteit waarmee de gemeente deze basistaak wil laten uitvoeren. De gemeente onderneemt **geen actie** om te sturen op de taak van de omgevingsdienst m.b.t. toezicht en handhaving van de energiebesparings- en informatieplicht.

De gemeente geeft zelf **geen** invulling aan toezicht en handhaving van de energiebesparings- en informatieplicht energiebesparing, naast de taken die bij de OMWB zijn belegd sinds 1 juli 2023. **Toezicht en handhaving wordt gedaan door de OMWB. Toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing is een basistaak voor omgevingsdiensten. Dit betekent dat gemeenten wettelijk verplicht zijn om deze taak bij de omgevingsdienst te beleggen. Gemeenten zijn niet bevoegd om deze taak zelf uit te voeren. Het toezicht op de energielabel C-verplichting voor kantoren is geen basistaak en is door de gemeente als verzoektaak aan de OMWB opgedragen.**

Informatievoorziening

Er zijn als onderdeel van het werkprogramma heldere afspraken gemaakt met de OMWB over de monitorings- en verantwoordingsinformatie m.b.t. de energiebesparingsplicht. De gemeente Woensdrecht ontvangt periodiek rapportages over de resultaten van de handhaving van de energiebesparingsplicht van de OMWB. **De OMWB stuurt de gemeente drie keer per jaar een overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden en jaarlijks een indicatie van energiebesparing en CO2-reductie die met de werkzaamheden gerealiseerd is. Tevens ontvangt de gemeente een afschrift van de controlerapporten van alle uitgevoerde energiecontroles. Ten slotte heeft de gemeente toegang tot een**

online omgeving waarin de werkzaamheden en de budgetuitputting gevolgd kunnen worden.

Vanuit de gemeenteraad zijn de afgelopen jaren geen specifieke vragen of opmerkingen gekomen over de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht door de OMWB. Ook over de bereikte resultaten, zoals reductie CO2 en vermindering verbruik van gas en elektriciteit zijn vanuit de gemeenteraad **geen** specifieke vragen of opmerkingen gekomen. 2

Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant en gemeente Woensdrecht

Algemene informatie

De rollen en taken van gemeenten, provincies en omgevingsdienst met betrekking tot het toezicht op de energiebesparings- en informatieplicht zijn op dit moment **helder**. De energiebesparingsplicht is **als apart taakveld onderdeel van het VTH-stelsel (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving)**.

Resultaat

Er is **gedeeltelijk** zicht op het aantal bedrijven dat valt onder de energiebesparings- en informatieplicht. **Deze informatie verzamelt de OMWB zelf, wordt gedownload via het e-loket van RVO.nl (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) en wordt gecombineerd met bedrijven waarvan bekend is dat ze aan de energiebesparingsplicht moeten voldoen.** De informatie ontbreekt in sommige gevallen omdat **de OMWB niet alle bedrijven in de regio kent wanneer deze vanuit milieuoogpunt niet relevant zijn en de OMWB niet van alle bedrijven het energieverbruik kent zodat ze kan beoordelen of deze bedrijven onder de energiebesparingsplicht vallen.** De OMWB heeft acties ondernomen om (volledig) inzicht te krijgen door **energiegebruik gericht op te vragen en te registreren bij milieucontroles.**

Er is **gedeeltelijk** zicht op het aantal bedrijven dat zich niet aan de informatieplicht energiebesparing houdt. **Deze informatie wordt gedownload via het e-loket van RVO.nl en wordt gecombineerd met bedrijven waarvan bekend is dat ze aan de energiebesparingsplicht moeten voldoen.** De informatie ontbreekt in sommige gevallen omdat **de OMWB niet alle bedrijven in de regio kent wanneer deze vanuit milieuoogpunt niet relevant zijn en de OMWB niet van alle bedrijven het energieverbruik kent zodat ze kan beoordelen of deze bedrijven onder de energiebesparingsplicht vallen.** De OMWB heeft acties ondernomen om (volledig) inzicht te krijgen door **energiegebruik gericht op te vragen en te registreren bij milieucontroles.** Er wordt **per brief of e-mail** contact gezocht met bedrijven die niet voldoen aan de informatieplicht energiebesparing.

Organisatie van het toezicht

De OMWB handhaaft op de uitvoering van de energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing door **specifieke energiecontroles uit te voeren aan de hand van de erkende maatregelenlijst.** Het aantal bedrijven dat per jaar wordt gecontroleerd wordt bepaald **op basis van het budget dat de gemeente Woensdrecht beschikbaar stelt voor energietoezicht en -handhaving.** Naar schatting heeft de OMWB nog **meer dan 10 jaar** nodig vanaf de start van de werkzaamheden om alle bedrijven en instellingen binnen de gemeente te controleren op de energiebesparings- en informatieplicht.

De OMWB stelt prioriteit in de te controleren bedrijven **op basis van een eigen risicoanalyse die specifiek gericht is op de energiebesparingsplicht en op basis van de rubricering die RVO toevoegt aan de informatieplicht rapportages.** Er vindt jaarlijks een selectie plaats op basis van een inschatting van het besparingspotentieel. Dit

wordt voornamelijk ingeschat aan de hand van de codering informatieplicht. Tevens worden soms specifieke doelgroepen of branches geselecteerd die in het betreffende jaar extra aandacht krijgen.

Kwantitatieve informatie

De OMWB heeft de kwantitatieve informatie uit onderstaande tabellen ingevuld voor de gemeente.

Onderstaande tabel bevat informatie over het aantal gecontroleerde bedrijven en de ureninzet op jaarbasis door de OMWB in de periode 2019 – 2023.

Jaar	Aantal bedrijven gecontroleerd	Ureninzet op jaarbasis
2019	-	-
2020	3	-
2021	8	-
2022	4	-
2023	7	-

Onderstaande tabel bevat informatie over het percentage bedrijven waar overtredingen zijn aangetroffen voor en na hercontrole tussen 2019 en 2023.

Jaar	% bedrijven met overtredingen bij eerste controle	% bedrijven met overtredingen bij hercontrole
2019	-	-
2020	-	-
2021	-	-
2022	-	-
2023	43	0

Onderstaande tabel bevat informatie over het aantal jaarlijks geconstateerde overtredingen tussen 2019 en 2023.

Jaar	Aantal overtredingen
2019	-
2020	-
2021	-
2022	-
2023	28

Onderstaande tabel bevat per jaar informatie over het aantal bedrijven dat een 'vooraankondiging last onder dwangsom' of overige repressieve handhaving heeft ontvangen tussen 2019 en 2023.

Jaar	Vooraankondiging last onder dwangsom	Overige repressieve handhaving opgelegd
2019	-	0
2020	-	0
2021	-	0
2022	0	0
2023	1	0

In het geval er repressieve handhaving heeft plaatsgevonden, zijn de volgende sancties opgelegd: **Er is een vooraankondiging last onder dwangsom verstuurd.**

De OMWB heeft **zicht op het energiebesparingspotentieel bij bedrijven en instellingen, namelijk door een indicatie te maken op basis van de informatieplicht.** De OMWB heeft **indicatief zicht op de totaal gerealiseerde energiebesparing die dankzij de energiebesparingsplicht is gerealiseerd.**

De totaal gerealiseerde energiebesparing is indicatief per jaar in onderstaande tabel weergegeven:

Jaar	Gerealiseerde energiebesparing in kWh	Gerealiseerde energiebesparing in m ³
2019	-	-
2020	150.000	14.100
2021	350.000	32.900
2022	200.000	18.800
2023	35.000	32.900

In de periode 2019 tot en met 2023 zijn de volgende energiebesparende maatregelen door bedrijven en instellingen getroffen: **alle nog niet getroffen erkende maatregelen zijn getroffen. Voorbeelden van maatregelen die bedrijven na een controlebezoek alsnog moesten treffen zijn: isoleren van leidingen en appendages, aanbrengen LED-verlichting, juiste instellingen van installaties, warmte uit rookgassen nuttig gebruiken, warmte uit ventilatielucht terugwinnen, uitschakelen ventilatie buiten bedrijfstijd, warmteverlies via deuren beperken, aanschaffen energiemanagementsysteem etc.**

Aanvullende documentenanalyse

Er zijn geen aanvullende documenten aangeleverd door de gemeente Woensdrecht.